

NUPEPA KUOKOA

SOLOMON HANOHAHO, LUNAHOOPOPO

POALIMA

HOOPUKAIA I NA KAKAHIAKA POALIMA APAU

APERILA 29, 1921

UA KUPONO NO KE KULANA KIAAINA

Ina he mea kekahi iloko o na lono i hoca mai i Hawaii nei, aia o ke kanaka e haawiia ana na kaka lokaiaia a ka Aaoa Republika maanei nei, eia ka mea e hookohu mai ana i Kiaaina no keia Teritoro; alaila aole he mea a kakou e kanalua aku ai no ka hookohu mai o Robert W. Shingle, ke kanaka a ke Komite Kuwena Teritoro Republika i haawi aku ai i na kakou paha ana, ma ka hawaii a kela komite i malama ae ai ma ka Poaha aku nei o ka pule i hala.

Ma ke kulana kaliaaina, ke kulana lawelawe oia hana, ame kona mau ano no apau, ua hoike mai ke komite kuwena Teritoro Republika i ka naauao o kana wae ana ae ai Mr. Shingle i moho no ke kulana kaliaaina no Hawaii nei; aole he kanaka e ae i oia aku koma ano kupono elike me ia, mamuli o koma mau ano oluolu, kona ike i ka poe kiekie ame ka poe haahaa, a o ka mea oia aku, o ia no kona ike laula, i ke kulana o keia Teritoro, a ko Hawaii nei poe e haawi ae ai i na hoomaikahi ana, no ka lono o kekahi kaliaaina kupono no keia Teritoro, ke hoio ka Peresidena Harding i kana mea i olelo ae ai; e hookohu mai oia i ke kanaka o ka aaoa Republika.

Mai ka manawa mai i hoike akea ia ae ai ka mea o Mr. Shingle ahiki wale mai i keia manawa, ma ke ano, o kona inoa ka i hoounaia aku i Waikane, no ka hookohu mai i kaliaaina, aole he mau kua e hoounaia ae e ko Hawaii nei poe, ake na ke kela poe e kakou ana i kela inoa, ka i hoounaia aku i Waikane, mai na pohai like ole mai ma keia kulanakauhale; he hoike ana mai keia, he kanaka o Mr. Shingle i nanaia aku me na hii-nai paha ana a ko kakou poe kanaka ko'iko'i iloko o na oia hana ma Hawaii nei; he hii-nai a keia pepa e manaoia nei; aole ia i loa aku i kekahi mau moho e ae; i hoio e alualu i kela kulana, ma o na hoio ka kua o ka lono mau hoio.

Ina no kona hookohu i'o ia mai i kaliaaina no ka kua o keia mea iho, alaila he makana ia i loa mai ia, no kona kupaia ma ka aaoa Republika; a he anuu hoi i hookiekieia ae ai oia mai ke kulana ana i paa ai iloko o ka aaoa Republika, ma ke ano he komite lahiu, a i keia kulana hou; e lilo ai o Mr. Shingle i kanaka e nana ana no ka pono o kana aaoa kaliaaina; a mamuli auanei o kana pili ana iloko o na pohai like ole ma Hawaii nei, paha no e nana pu aku ai oia i ka pono kaulike o na mea apau, e hoala ole ia mai ai he mau hoohala-hala ana mea.

Ma ka mea oiaio maoli, he kanaka o Mr. Shingle i makemake ole e alualu i ke kulana kaliaaina o Hawaii nei; o kana moho i haawi aku ai i kana mau hookiekieia ana i kela kulana, oia no ka Elele Kalaniana'ole, a ka hoalaia ana aku o na kua e ko Hawaii nei poe nana; ua hiki ole iaia ke alo ae, mai ka lawe ana aku i keia hanoana o kana aaoa kaliaaina e papahi aku nei maluna ona, no ka hoopakele ana ae i ka aaoa kaliaaina, mai kana hoca ana mai i ka weluwelu liliu ana o kana ikaika.

He kanaka ka Peresidena Harding i makee i ka aaoa Republika; ua manaoia oia iloko o kana aaoa kaliaaina; mamuli o ia manaoio, i kaohia aku ai oia, mai ka hookohu ana mai i kekahi o kana mau hoio i pili kina ma Hawaii nei, i kaliaaina; a ma kekahi olelo ana ae hoi, aole oia i makemake e hookohu ka aaoa kaliaaina i mea liliu loa, ma ke noonoo ana i na hookohu oia hana ano nui, koe wale no a lokahi na mea apau mahope o kekahi moho.

He kanaka o Mr. Shingle, elike no me ke kulana o ka Peresidena Harding; i pii ae, mai ke kulana kaliaaina nupepa mai, e imi ana i kana waiwai, na ka hookiekieia maoli ana ma na ano apau, e hiki ana i ka ike ame ke akamai o ke kanaka ke hana.

Ua hoca mai oia ma Hawaii nei, me ka pii ma-lie ae mai na kulana haahaa mai ahiki i kana lilo ana i keia la, i peresidena, no kekahi hui hoopuka-puka waiwai ko'iko'i a holomua loa ma keia kulanakauhale; ua mare aku i kekahi o na kaikama-hine kuonoono o Hawaii nei, a ua hoio loa i Hawaii i home nana, me ka pipili o kana noonoo, i ka aina nana i haawi aku iaia i ke kuonoono ame ka waiwai.

Nolaila, ma ka olelo pokole ana ae, iloko o Mr. Shingle, ke kau ae oia i Kiaaina no Hawaii nei, e kau aku ai ko kakou mau manaoia, no ka lawelaweia o na hookole aupuni kaulike; e ukali aku ai na haawina o ka holomua i keia Teritoro; a ke olelo ae uei ke Kuokoa, ua ku i ka naauao, ka wae ana ae a ka aaoa Republika, i ka inoa o Robert W. Shingle i kaliaaina no kakou.

AOLE HE HANA MAIKAI KA HOOLILILI ANA

O kekahi o na lona hana, i lawelawe mau ia iloko o ka oia hana hoounaia ma Hawaii nei, o ia no ka hoounaia ana aku o na palapala i na kumu-kula, mamua ae o ka hoounaia ana o na kula aupuni, ina paha e makemake ana lakou e hooolili, a i ole e hoounaia aku o ka noho oia maloko o na kula i lolioli ae a'o ana; o ka mea i ikeia mamuli o keia lona alakai a ka oia hana hoounaia, o ia no ka lolioli mau o na kumu-kula mai kekahi kula a i kekahi, me ka loa ole o na kumu kupono o ka hana ana paha, koe wale no ka manao pii-koi o kekahi poe kumu-kula, e loa na kula maikai na lakou e a'o ai, ma kekahi mau wahi e maalahi ai ko lakou noho ana.

Ma ka manao o keia pepa, aole loa he pololei ike o keia ano hana; aole e loa ia kakou na kumu-kula kupono, ina paha mau iho la ka hooolilili o

na kumu i ka lakou kula e a'o ai, ma o ka ae ana aku o ka oia hana hoounaia i kela ano hana.

O ka mea pololei maoli, i ka hoi ana o kekahi poe kumu-kula, e a'o maloko o kekahi kula, e loa ia lakou na manao makee, no na hadmana a lakou e a'o aku ana i ka naauao, aia wale no nae ka loa noonoo, no ka hoi aku ma na kula i ku ma na o kela ano i na kumu-kula, a koho ko lakou ma-no e nohopaa ma ia kula, me ka lilo ole o ko lakou wahi maikai o ka aina.

O ka paamau o na kumu-kula i ke a'o ana ma kekahi wahi, e nana mai ana na haumana ia lakou me na manao hoihoi; e pipilipaa ana ka manao mawaena o na kumu-kula me na haumana, a mamuli auanei o ia ano, e konoia ana na kumu-kula, e hoioikaia i ke a'o ana aku i na keiki i ka naauao, a ma ka aaoa hoi o na haumana, e hoioikaia ana lakou, e loa i'o ka naauao.

He mea oiaio keia i ikeia ma na kula i nohopaa ai na kumu-kula; aka ma na kula i loli mau na kumu, e lilo ana i hana nui na kumu poe e a'o mau ana aku i ko lakou mau koku, no ka lakou mau mea e hana aku ai ma ia mau kula; paha hoi ka lilo i hana nui ma ka aaoa o na kumu ame na haumana, ka hookamaia ana ia lakou iho, ma-na o ka loa ana o ka makemake like i na aaoa o elua.

Aole keia pepa e ku-e ana i ka hooolilili ana i kekahi mau kumu-kula, mamuli wale no nae o na kumu kupono, e laa paha ka like ole o ka manao o ke kumu poe me kona mau koku; ka noho kua-iki ole iwaena o kekahi mau kumu-kula, a mau kumu kupono e ae, aka o ka e wale ana aku i na manao o na kumu-kula, i loa ole he mau kumu kupono, ma ka manaoio o keia pepa, aole loa ia i hana pololei.

Ua makee kakou e loa na kumu-kula kupono, paha no hoi ka ikeia aku o ka hui o ka lakou mau hana, ma o ke koma ana aku o ka naauao ame ka ike iloko o na haumana; o ke ake wale no i ko lakou uku mahina, a hoca mai i ka wai hoohala o na kula, alaila hoi aku ana e a'o ma kekahi kula oia, a ia makahiki aku ana, i kula oia, aole e loa ia kakou na kumu-kula kupono, ma keia ano iho la, aole no hoi e loa ka holomua i na keiki, mamuli o ka hooolilili mau ia o ka lakou mau kumu-kula, i kela ame keia manawa.

KA BILA HOOPULAPULA HOU

Ma ke kau ahaolelo kuloko i pau iho la i ka Poakolu nei, i hoooliloia ai ka Bila Hoopulapula hou, ma kahi o ka bila hoopulapula mau i make, iloko o ke komite o ke senata o ka ahaolelo lahiu.

Maloko o keia bila hoopulapula hou, ua hoemia mai na eka aina e hoopulapula aku ai; ua kaupala-tenaia na makahiki, no ka hoopulapula ana ma ke eno hoao; a ua kaupala pu ia ka nui o na ohana e hoi aku ai no ka hoopulapula ana maluna o ka Mokupuni o Molokai, ame kekahi mau aina ma ka Mokupuni o Hawaii.

Ina e ikeia ana iloko o na makahiki elima, ua holopono ka manao hoopulapula, alaila e wehe hou ia aku na aina e ae, no ka hoopulapula ana, me ke apono mai nae o ke Kakuolelo o ke Keena Kaliaaina; a ina hoi i holomua ole, alaila o ka ho-pena iho la ia o ka hana hoopulapula.

Ma kahi o na uku hooolimalima, e loa mai ana no na aina i hooolimalima, e holo aku he kana-liku pakeneke o kela mau loa iloko o ka waiho-na o ke Teritoro, a he kanakolu pakeneke i ke komisina, no ke koku ana aku i ka poe hookuono-ono malalo o ka bila hoopulapula, me ka loa pu o ka mana i kela komisina e hoopuka aku i na bona aie Teritoro, i loa mai ai ke dala no ka holomua o kela hana hookuonoono.

Elike no me ka bila hoopulapula kahiko, e loa ana i ka mea hookuonoono, mai ke aupuni aku he ekolu kaulani dala no ke koku ana iaia, i hale nana e noho ai me kona ohana, a i mau lako no kona aina hookuonoono, me ka haawiia i kana-liku makahiki e hoihoi hou ai i kela mau dala i ke aupuni me ka ukupanea e uku hoi oia i hookahi dala o ka makahiki ma ke ano hooolimalima, no na makahiki he kanaia-kumamaia.

Oia he hana maikai i'o ka hoopulapula ana i keia lahiu e holomoku nei i ka make; e kukulu aku ia lakou maluna o ko lakou mau wae iho, e loa ai ka noho kuonoono ana malalo o ke kanawai hoopulapula, ke kanalua loa nei nae keia pepa, no ka hoca mai o ka hopena i makemakeia, mamuli o na mea oiaio i ikeia, a e ku mai nei imua o ko kakou mau maka, no ka lahiu Hawaii.

Ma ke ano he lahiu, aole na kanaka Hawaii he poe hiki he hoomanawanui i na hana e pono ai lakou, me ke koku ole ia aku e ha'i; o ka holomua o na Hawaii e noho mai nei ma na aina hookuonoono, aole ia ma ko lakou hana kina ana, aka ma ke koku ana aku a na mahiko, a ma ke kan ana aku malalo o na aelike me na Kepani.

Ua lilo na ukuhana nuni, e loa ana ma na hanalima maloko nei o keia kulanakauhale, me na oia hana aupuni, i kumu e hookolelohe ai na Hawaii i ka noho ana ma ke kulanakauhale nei, a hoowa-hawahi, i ka hoi ana aku e noho me ka hoioikaia i ka hana ana ma na aina hookuonoono, e manaoia nei ma keia bila.

No ka pono nae o keia hana hoao, a no ka onou ana aku i keia bila imua, ke makemake nei keia pepa e haawiia, na mauwa maikai apau, no ka oni ana ae o na Hawaii imua, mai ko lakou kulana e ku nei i keia wae; a ina e ikeia ana ka holomua o ka poe e aa ana ma keia hoao ana, e lawe i mau eka aina hookuonoono no lakou, alaila, e haawi paha i na kakou ame na hoioikaia ana, ma na ano apau, i wahi e pau loa ai na Hawaii i ka hoi na na aina hookuonoono ma keia mea aku.

Nuhou

Kuloko

O kau haina e W. H. Ke Alii o ke Aupuni Uwila, o ia hoi "Akaku," no ka nane a Mrs. K. H. Home Lau-iwa, ua hu mai la no i kula.

No ka hele a ku ka paha o na palapala a na makamaka i hoouna mai ai no ka Nupepa Kuokoa, ua hooka'ulua ike ia ka hoopuka ana aku i kekahi o ia mau palapala, mamuli o ka paha loa o ka pepa i keia pule.

Ua noi ae nei ka hui kelepona Mutual i ke komisina o na hana o ka lehu-lehu, e aeia aku kela hui, e hoopi hou ae i ka auhau o na kelepona no ka mahina, mai ka hapalua aku, a i ka ho-kahi dala me ka hapaha.

Ma ka hora umi-kumamua o ka po o ka Poakolu nei i hooku ai na hana o ka ahaolelo kuloko, a e huli hoi aku ana na hana aolelo o na kuasina, ma na mokuahi mau loa e haele mai ana i Honolulu nei, no ko lakou mau home.

No ke kaahope o ka nku ana o kekahi poe o Manoa i ko lakou auhau wai, i hoounaia ai ka wai ma kela mau la aku nei, me ka nui o na ho-halaia i hoounaia ae iloko o ke ke-ena o Mr. W. A. Wall, ka lunanui o ka oia hana wai me sua o Honolulu nei.

E malama hou ia ae ana ma ka gu-wing la o keia Sabati, ma ka hora elua, he halawai, no na Hawaii o Mo-anahua, he mau iwi ka lakou ma ka pili o Moanahua, maloko no o ka hale-kula aupuni malaila, elike me ia i ma-lamaia ai ma ke Sabati aku nei i hala.

Ma ka hapalua o ka hora eliku o ka po o ka la apopo, Aperila 30, e haawi ae ana na keiki mau, he alamele me hui Hawaii, maloko o ka halehuli Odd Fellows, ma ke kahi o na aluanui Papu me Moi. O na pomaikai o kela hana, e holo aku no ia no na keiki makape.

Ma ka po o ka Poakolu nei i ha-awi ae ai ka Lunahoomalu H. L. Hol-stein o ka hale o na kulanakauhale, he palina no ka hanoia o na hana o ka ahaolelo, ma ka Halele Iana; o Kaliaina McCarthy ame ka Elele Kala-nianaole kekahi mau malihini hano-hana i hoca ae ma kela paha.

E oluolu o Hawaii Moku o Keawe e hoouna mai i kana ike pololei i keia keena, i hiki ai ke loa ka ike i ke keena nei no ka mea nana i hoouna mai nei i kekahi pane; no ka hoopuka-ika aku ma ke Kuekoi. Aole keia no ka hoike ana ae, i ke aken, aka no ka palakana ma ka aaoa o ka nupepa.

Ua makemake nui ia na Hawaii mai na kane a na wahine, e hoi a noho hana me ka hui kua halakahi ma Haiku, Maui. No ke ukupanea ame na ho-malamalama ana mai i na mea apau e pili ana i kela hana, e hele ae e hui pu me Sam Leialoha, ma ke aluanui Hus-tace, mauka aku o ka hale holololo, ma ke aluanui Kawaiahae, a i ole e ke-lepona ae ma ka helu 3767.

Ma ka hora ekolu o ka auwina la o keia Poono, Aperila 30, e malama ae ana ka Ahahui o na Kaikamahine o Hawaii a ka lakou halawai hoohouli ma Hanaleiama, ka home o Kuini Ema. Ua konoia ka lehu-lehu e hoca e ma kela halawai, a o ka Lunahoomalu H. L. Holstein, ka lunahoomalu o ka hale o na kulanakauhale, kekahi mea i konoia no ka haawi ana ae i kekahi hanolelo ma ia la.

NA MARE.

In Shung Chang i Lizzie Kamaka-hu, Apr. 17.

M. Pelayo i Mary Naauao, Apr. 19.

Lusio Caboyanson i Rebecca Kane-ole, Apr. 19.

David K. Palakiko i Mary Wong, Apr. 23.

Joseph Kawaiia i Mrs. Keala Rose Ah Nee, Apr. 27.

Samuel Kaluna i Mrs. Hannah Long, Apr. 25.

NA HANA.

Na Francisco Manalo Tr ame Cath-erine Hilea, he Kaliahine, Apr. 9.

Na Chis, K. Kaliahine ame Made-line Keah, he Kaliahine, Apr. 22.

Na James Mogenale ame Annie Hi-meni, he Keikikane, Apr. 24.

Na Jas. Olsen ame Edith Anabu, he Keikikane, Apr. 24.

NA MAKE.

Reynold Kapua, ma ke aluanui Mo-i-wahine, Apr. 23.

Joseph Ke, ma ka Home Leah, Apr. 23.

Mary Pieper, ma ka Halema'i Mo-i-wahine, Apr. 23.

Emily Kuaupio, ma ke Aluanui Burke, Apr. 24.

Robert D. Kellett, ma ka Home Ka-pialani, Apr. 24.

Aulani Lokai, ma ke Aluanui Factory, Apr. 25.

Kanakole, ma Honolulu, Apr. 26.

SALT LAKE, Apr. 21.—Ma ka po nei ka hoike nei o ke Kaliaina Ma-bey o Uta nei i ke Kaliaina Stephens o Kaleponi aole e lawe ana ka moku-aina o Uta i ka hana i hoooliloia e ka mokuaina o Kaleponi i pili ana maluna o ka ninau Kepani. Ua hookaka aku ke kaliaina olelo o hana aku ana o Uta i kekahi mea hookuhua e hoopihoi i ke noonoo o ke aupuni federala ame ka launa aloha ana mawaena o na lahiu.

Nuhou

Kuwaho

JACKSON, Apr. 26.—Maluna aku o hookahi kakini poe i hoikeia mai ua pau i ka make, a he iwakalua a oi i hoehaia, mamuli o kekahi makani ika-ika o ka pa ana mai me ka hehululu maluna o ke kulanakauhale o Braxton, Mississippi, ma ke ahiahi loa ana iho o keia la. Ua ulupia na hale oia hana le-hulehu a paha me na heleno lehulehu maloko o ke kulanakauhale a mokahi iho ilalo.

WASHINGTON, Apr. 21.—Ma keia la i hoike ae ai ke kakuolelo o ka oia hana kuaa aina John W. Weeks e ho-ike ae ana oia maloko o kekahi manawa kokeke, loa, i ka inoa o kana kana-ka e wae ana i poe no ka puali genera-la no ke pani ana ma kahi o Kenerala March. He hoike keia i hoopukaia ae e pili ana me ka hoohala no ka ho-ohaloia ae o ke Kenerala J. J. Pershing ma ke poe o ka puali Kenerala kuaa e hookumuia aku ana. Ua hauwawahi ae kekahi lono o Kenerala March i noho ai he poe no ka puali Kenerala, e ho-ohaloia aku ana oia no ka hoooliloia ana i ka oia hana kuaa ma Hawaii. Ma ka manawa i hoikeia aku ai keia lono iaia, o ka ke Kakuolelo Weeks paha wale no o ka hoio ana ae e wae ana oia "i kekahi o na kanaka makaukau loa mawaena o na alioaka kiekie o ka oia hana kuaa a hoohoo aku ma Hawaii, no ka mea, ua manao au o Hawaii ke-kahi o na kahua ano nui a waiwai loa i loa ia kakou."

HILO, Apr. 15.—He Kepani nana ka inoa o M. Tanaka, a nana hoi na ma-kahiki he 52 ka i make hikiwale loa i ke kanahi o ka mahiko o Waiakea, i ka manawa o ka aaoa o ke kana i holo aku ai a kiolaia oia malalo o ke kaahiki.

LEHULEHU NA HIIIA OKIMARE I HOOLOEHA.

Maloko o ka aha hookolekolo a ka Lunakanaui Dot Bolt ma ka Poalua nei he ewalu mau paamare i hooko-ole a i hoooliloia ka berita mare i moku-ole; ekolu mau hoopi okimare i kuaohala aku e hoike ae i na kumu, a ekolu mau hoopi okimare i hoounaia aku, a elima mau hoopi hou i koma ae.

O na paamare i wehe ka pili ho-o-o iloko oia keia malalo nei:

Mrs. C. B. Stump mai i C. B. Stump mai no ka pepehi mai, ua haawiia ka malama ana i na keiki i ka wahine, he \$50 a Mr. Stump e haawi ae ai i ka wahine no ka uku loio, a he \$40 e ma-lama mau ae ai i ka wahine ame na keiki i ka mahina.

Mrs. Minnie Kaneho mai i Stephen Kaneho mai no ka malama ole i ke ola; Mrs. Malie Nui mai i Jos. Nui mai no ka malama ole i ke ola; a he mau paamare Kepani e ae no he ehiku ka nui, no ka haelele wahi moe ke kumu hoopi, ua pau wale no i ka hookawalo ia.

O ke kauoha e hoike ae i na kumu o ka makemake ana e eki no keia poe ia i keia iho ana malalo nei: Florence Paris ku-e ia Jos. Paris; Jennie Kane-kou ku-e ia John H. Kanekou; Amy Kunalapa ku-e ia Pio Kunalapa.

He elima mau hoopi okimare hou i hoounaia ae ma ia la, oia keia poe malalo nei: Frank Lawrence ku-e ia Rebecca Lawrence, no ka haelele wahi moe; Bernice Kalani ku-e ia Frank Kalani, no ka haelele wahi moe; Dorothy Mayo ku-e ia L. G. Mayo, no ka malama ole i ke ola; Kcalakai Aki ku-e ia P. H. Aki, no ka malama ole i ke ola; a he paamare Kepani. Mai ka la i mai o keia mahina o ka paha ana iho ia keia o ke 32 o na hoopi okimare i hoounaia ae i ka aha maloko iho o Honolulu. I mare aha ana no ia la, i na ka nui o ka hana i imua o ka aha me ka nui po o na hooolilo; Ua lilo ka hana laahia i mea paani wale ia no i nei mau la.

KO KAHUKU MAU ANOAI.

Ke oni nei o Kahuku lewa iluna; a lewa i kai, a holo ika, a pee no a nalo, a ku na hipa a nana, a holo na hipa kahua ole. E hookomo koke i na hipa oia me ka po o ka pa, a oia o hiki koke me ke kina i heaha ke ano o ka po? He nui na lilo hiihi hana, malila o hiki pu mai!

Kahuku e lewa nei, lewa pu po na waiu o Lewa. Ke oni nei ka molo wahine i ka molo kane, i ninau aku ka hana, e hele ana oe iheha, E hele pu ana no au me ka wahi tutu; he oni okoa loa keia, a paha ana keia? Hana oia ka poe, e malama i ke kau-oha o ka mare, ua pono oe!

Pouli iho la ka mahina o ka po o Mahalanui, ma ka hapalua o ka hora 8 o ka Poaha a ao ae Poalima, la 22 o keia mahina, a paha ae la i ka ula i ka mahina me he koke la, a pouli ae la; ua ike na wahi apau, oia, ua hoohala mai ka nupepa nana.

Iwaeana o na Pilipino ka make nui o na bebe i ka ma'i hi ma Kahuku nei, i Maraki ame Aperila nei.

Nai ka makani o ke Koolau nei i keia mau pule, a nui pu o Kahuku nei i ke keleha o ke kele uaina mahiehe, na oni ana o Kahuku lewa iluna.

Maikai ka makani o Kohala, Tkeia e ka Luwai, O ka wai no ia pono kua, Wai kaulana o ka aina.

J. A. KAHIONA.

Kahuku Plantation.

APONO KE KOMITE E KUAI IA KA BIA AME WAINA MAANEI

"O ka makemake no kekahi mea nana e hoounaia ae i ka eha o ke kina, kekahi mea hoounaia i ka manao, kekahi mea inu e hookaika ae ai i ke kina, ua loheia mai o a, a mai ka manawa mai hoi i hiki ole ke hoounaia loa, a mai na lahiu hoi apau. Ua hana ka waina hookaika mai o ka wai a oia lilo ia i ka mea hookaika mai o ka naau o kana kana. Nolaila he hoiia aku nei keia komite no ka aponoia ana o keia olelo hookaika."

O keia ae la kekahi hapa o ka olelo i hoohaloia e ka hapanui o ke komite hookolekolo o ka hale maluna o ka H. O. B. i hoohaloia ae ai e Lunamaka-ainana Evan da Silva e noi ana i ka ahaolelo lahiu e hooolilo i ke kanawai hookapu waiuna i hiki ai e hanaia i 4 1/2 pakeneka bia a i 15 pakeneka waiuna ma Hawaii nei.

Ua kaulaiaia ka hoike e na Lunamakaainana Haydsen, Andrews, Kupaheka ama Kalua. O Cristy ka lala o ke komite i lokahi ole me ka hapanui. Ma ka hooolilo i hoohaloia koma pu me ka hoounaia ana i ka pauku elua, ua noi ae ke komite e aponoia ka olelo hookaika.

"Ua loa ka manaoio i kou komite aole i hoounaia ka makemake o na kanaka o Hawaii nei me na kanawai e ku nei i nei manawa, aole no lakou e malama ana me ka makemake i na mau kanawai, o ka lakou e makemake nei e hooolilo i na kanawai a Sheppard ame Volstead e pili ana no ka hookapu ana i ka waiuna, o ke kumu nui aole manawa i haawiia no ka ho-kaka ana i kekahi manao no ke kupono o ka hoounaia loa ia ana o ka waiuna, ka waiuna a i ole ka lila paha."

"Maloko o na aupuni e kamalii mau ana ma ka olelo Enclani, o ka manao i hoooliloia no ka hoo ana e hana i kanawai kaulana no ka hookapu loa i ka hana ana i ka waiuna ame ka bia ua halawai lakou me na hookaika hoi. Maloko o na aupuni Latina, a malaila mai no hoi ka hapanui o ko kakou mau makani ana i hele mai ai, ua lilo ka waiuna i waiuna inu mau i e lakou mai ka poe aua o na olelo elike me ka lilo o ka waiuna mea ka hana oia i keia hui i na mau la i na kanaka o ka hapa poe poe hookaika."

"O ka hoounaia ana aku o ka ho-o-ole a i ke kanawai a i ole ka hoioia ana paha e hookaika aku ke kanawai e hookapu ana i ka waiuna e hookumu ana ia i kekahi manaoio e hookawa-hala aku i ke kanawai ma ke ano lak-lal. Ma ka hehelahele mawahe ke naha aku he liliu loa i keia aku o ka ona, aka nae, ma ka mea oiaio, he ole loa aku ka mea i nei manawa mamua o ka manawa mamua, aka nae, ua huna-ia. O ka inu mai nei i kekahi mau ma-kani ana ame kekahi poe e ae na mao-polo ia i na hoo o keia ahaolelo i na kane ame na wahine o maloko o keia Teritoro. O na mea hana i kuluma iloko o keia ana o kekahi poe aole loa e hiki ke hoounaia mamuli o ka hoooliloia ana o kekahi kanawai, nolaila mai ke ku-eia o keia mau kana-wai."

"O ka poe liliu aole e hiki e loa mai ka waiuna ia lakou me na kumu-pu ilalo i nei manawa, a mamuli oia hoi o ka piliika i nei manawa o ka halihali ana mai ia mau waiuna, na waiuna hoi ana i makemake loa ai, a mamuli o ka makemake loa ia o ka waiuna, ua nana ole ia ae ke kanawai e na kanaka o na lahiu like ole."

"O na hana hewa o kekahi mau ano ame na ulia o na ano apau, ua hoohuaia lakou mamuli mai o ka inu ana i na waiuna i hanaia i pahi iho ma kahi o na waiuna i hanaia me ke kupono no ka inu ana, a ke manaoio nei ko komite o ka hana ana o ka waiuna ame ka hui maloko o keia aupuni, o lilo ana ia i mea e hoounaia ai ka makemake o ka hapanui o na kanaka maloko o keia aupuni. O ka hui e loa ana oia ku i pakiko o na kanaka aole hoi elike me keia kanawa ka ona o na kanaka i ka waiuna o na Hawaii e kana nei ka okolehala."

"O ke kulana piliika ma Hawaii nei i nei manawa ua hiki ole ke hoomanawanui ia," wahi a Andrews, ma ka manawa ana o ke nei ana aku e hoohuaia ka olelo hookaika. Ua helu-hela oia e kekahi leka mai ka Ma-kai Nui Rose mai, e noi mai ana me ke ikaika i hoooliloia ka olelo hookaika, a o hookaka pu ana o ka hana ana i ka waiuna ame ka hui ma Hawaii nei he hoomanawa ame ia i ke kulana hoopiika i ke nei ana o na kanaka elike me ia e ikeia nei i nei manawa."

"I nei manawa," wahi a Mr. Andrews, "ua pahaia na wahine me ka hoopiupo wale ia, he hana i nei manawa i hana ole ia hanaia i nei manawa i ka ona i ka okolehala a i ole ke suaiapa i hanaia a kuaia. Ua helu-hela oia maloko o kekahi nupepa maloko o na hora he 12 he 59 ka ku i ka poe i paa i ka hoopia no ka ona. Mamuli o ka hoooliloia ana o na kanaka o Hawaii nei i kekahi mea i kupono e loa mai na lakou, a no ka hoooliloia ana hoi o na kanawai hookapu waiuna i keia i ko lakou makemake ua ku lakou me ka ukiuki i ka malama ana i na kanawai hookapu waiuna." Mamuli o keia mau hookaka na aponoia ka olelo hookaika."

HE HOOMAIKAI NUI.

Mr. Lunahooponopono o ke Kuokoa, Aloha kuaa:—Mamuli o ke aloha ame ko lokomaka mai o na opu aloha i nohoia e ka u